

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Рівне – 2013

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 1 - Рівне: РДГУ, 2013 – 203 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім.

Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна - доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович - доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна - доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29 листопада 2013 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

2. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : [учб. посібник для студентів ст. курсів психол. фак. та від-нь унів.] / О. Ф. Бондаренко. – Харків : Фоліо, 1996. – 237 с.
3. Буякас Т. М. О проблемах становления чувства самоидентичности у студентов-психологов / Т. М. Буякас // Вестник Московского Университета : Серия 14 "Психология". – 2000. – № 1. – С. 56–62.
4. Иванова Н. Л. Профессиональная идентичность в социально-психологических исследованиях / Н. Л. Иванова // Вопросы психологии. – 2008. – № 1. – С. 89–100.
5. Иванова Н. Л. Профессиональная идентичность и профессиональное пространство / Н. Л. Иванова, Е. В. Конева // Мир психологии. – 2004. – № 2. – С. 148–156.
6. Ложкін Г. Професійна ідентичність в контексті маргінальної поведінки [Електронний ресурс] / Г. Ложкін, Н. Волянчук. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent>.
7. Міненко О. О. Особистісне змінювання в процесі професійної підготовки студентів-психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / О. О. Міненко – К., 2004. – 20 с.
8. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін. : [підручник]. – К. : Либідь, 1999. – 536 с.
9. Стефаненко Т. Г. Етнопсихологія / Т. Г. Стефаненко. – М. : Аспект-Пресс, 2003. – 368 с.
10. Deaux K. Social Identification / K. Deaux // Social Psychology. – New York. – 1996. – P. 777–798.

Резюме. В статті здійснено психологічний аналіз професійної ідентичності та її впливу на процес професійного росту та самореалізації майбутніх спеціалістів в області психології, а також освітлені окремі сучасні аспекти підготовки студентів-психологів в університеті.

Ключові слова: професійна ідентичність, людина, професійне становлення

Summary. The article made a psychological analysis of professional identity and its influence on professional growth and fulfillment of future professionals in the field of psychology, but also highlights some modern aspects of students in psychology at the university.

УДК 159.92

Н.А. КИРИЧЕНКО

СВІДОМИЙ ВИБІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Резюме. Стаття присвячена висвітленню проблеми свідомого професійного вибору у ході життєвого самовизначення юнаків, особливостям формування професійної ідентичності в юнацькому віці.

Ключові слова: професійне самовизначення, ідентичність, свідомий вибір.

Постановка проблеми. Юнацтво й молодість – особливі вікові періоди, що забезпечують творчу продуктивність, імовірність якомога більшої самореалізації протягом подальшого життєвого шляху. На думку багатьох дослідників (І.С. Кон, Л.І. Божович, В.Г. Панок, Г.В. Рудь, О.М. Леонтьєв, О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, Є.Є. Сапогова, Л.С. Виготський) період від 16 до 22-23 років є найвирішальнішим у житті людини, коли остаточно складається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проекція головних напрямків пошуків самореалізації на інших вікових етапах. Професійні інтереси, політичні вподобання, стиль поведінки, характер спілкування – всі ці складові способу життя закладаються саме у ранній молодості.

Головною ознакою цього періоду є потреба юнака зайняти позицію дорослої людини, вибрати професію, усвідомити себе членом суспільства виробити світогляд, вибрати свій життєвий шлях [2;234]. В психологічних періодизаціях О.М. Леонтьєва, Д.Б. Ельконіна наголошується на зміні ведучого типу діяльності, якою в юнацькому віці постає учбово-професійна діяльність. Результатом успішного завершення юнацького вікового періоду є встановлення власної ідентичності і вступ у доросле самостійне життя.

Несформована індивідуальна ідентичність дозволяє особистості усвідомлювати себе у всьому багатстві своїх ставлень до навколишнього світу та визначає систему її цінностей, ідеалів, життєвих планів, соціальних ролей. Ідентичність - умова психічного здоров'я людини, і якщо вона не сформується, то людина не знаходить себе, свого місця у суспільстві, відчувається втраченою. Не сформована, або «дифузна» ідентичність виявляється у бажанні якомога довше не вступати у самостійне життя, у стійкому стані тривоги, в почутті ізоляції та спустошення

Егоїдентичність у своєму формуванні проходить чотири етапи: невизначеність ідентичності, коли підліток ще не знає, чи прийнятний йому стиль життя, який пропонують йому батьки, попередня ідентичність, коли підліток приміряє на себе цілі та переконання інших; мораторій чи криза ідентичності, коли у рольовому експериментуванні людина відшукує саме свій варіант ідентичності; досягнення ідентичності, коли юнак знаходить орієнтацію у світі, форму занять, професію. Рольова сплунганість чи негативна ідентичність можуть зумовити регресію до інфантильного рівня [6;139]. Тільки реалізована, сформована ідентичність особистості (довіра до світу, самостійність, ініціативність, компетентність) дозволяє молодій людині вирішити головне життєве завдання, - завдання самовизначення, вміння розробити свій життєвий план. Особистісне та професійне самовизначення постають головними лініями в плані загального життєвого самовизначення особистості.

Дослідник Дж. Марсія виокремлює одиниці ідентичності – особистісно значущі цілі, цінності, переконання, та зауважує, що наявність певної кризи зумовлює стан пошуку ідентичності [8]. Критеріями соціальної зрілості, або дорослості, на думку Є.Є. Сапогової, є закінчення освіти, здобуття стабільної професії, початок самостійної трудової діяльності, матеріальна незалежність від батьків, служба в армії (для чоловіків), вступ у шлюб, народження першої дитини. Хоча нерідким є явище гетерохронності, коли юнак має освіту і професію, є достатньо зрілим у професійному плані, але при цьому залишається на підлітковому рівні в міжособистісних стосунках, у сфері культурних запитів [7:354]. Дж. Холл і Л.

Коул серед проблем, які повинні вирішити юність, перш ніж потрапить у «рай дорослого буття», обов'язковими вважають вибір професії, ідентифікацію власного «Я», побудову психології життя на стійких моральних принципах [7;355].

Резюмуючи вищезазначені моменти, можна впевнено стверджувати, що формування професійної ідентичності є складовою частиною такого складного феномену як особиста ідентичність. Оскільки одиницями ідентичності можна вважати цілі, цінності, переконання, то логічним буде уявлення про формування професійної ідентичності як про послідовність встановлюваних цілей, утворення цінностей та переконань, що тісно пов'язані з вибором професії, навчанням, професійним ростом.

На сьогодні розповсюдженим явищем постає професійна нереалізація, що включає небажання працювати за обраним фахом, відмову від обраної професії, вибір іншої професії, та «колекціонування» спеціальностей. В такому разі формування професійної ідентичності затягується, людина тривалий час перебуває у пошуках і втрачає час для професійного самовдосконалення. Тому, **метою нашої статті** буде емпіричне дослідження означеної реальності та спроба окреслити можливі причини виникнення такого явища.

Отже, характерною рисою юності є формування життєвих цілей, планів стосовно свого місця в суспільстві, професійної діяльності, особистісних змін. Життєвий план виникає в результаті узагальнення власних цілей, котрі ставить перед собою особистість, як наслідок побудови «піраміди» її мотивів, з іншого боку значний вплив на цей вибір справляють цілі та інтереси найближчого оточення (батьки, друзі, референтні викладачі), цілі та інтереси суспільства, ідеологічні установки, моральні норми, соціальні цінності – усе те, що визначає пануючу картину світу в якій формується світогляд юнака.

Науковці відмічають, що в процесі здійснення життєвих виборів молодь зустрічається з певними труднощами і її орієнтації формуються під суперечливим впливом різних факторів [3]. Серед всієї багатоманітності факторів, що впливають на її вибір: система освіти, діяльність суспільних та політичних організацій, трудового колективу, засобів масової пропаганди, місце проживання, рівень політичних знань, професійна зацікавленість, твори мистецтва і літератури, психологічні характеристики особистості, виділяють і підкреслюють роль сім'ї [5]. Логічним буде висновок, що основні установки щодо вибору майбутньої професії формуються у колі сім'ї, проте правильність вибору завжди буде піддаватись сумнівам, порівнянням з виборами інших однолітків, перевірятись практикою і власними пошуками.

Вибір професії – один із основних виборів юнака, це план майбутньої діяльності, це спосіб перебування в соціумі, поле її активності, умови подальшого формування особистості. Експериментальне вивчення актуальних життєвих проблем сучасного студентства дає змогу стверджувати, що професійне самовизначення, знаходження можливості самореалізації своїх здібностей – складний і довгий процес, і є певною мірою проблематичним [6;448]. У ході здійснення професійного життєвого вибору завжди існує небезпека: здійснення помилки або відкладання у часі професійного самовизначення у зв'язку з відсутністю стійких інтересів, що зумовлює формування «дифузного» типу професійної ідентичності. Вибір професії по-справжньому вдалий тільки тоді, коли він поєднаний з соціально-моральними вибором, з роздумами про смисл життя.

Рішення про вибір професії формується протягом тривалого періоду, в якому можна виокремити певні стадії: 1) стадія фантастичного вибору (до 11 років), коли дитина ще не вміє пов'язувати засоби із цілями, не здатна раціонально мислити; 2) стадія пробного вибору (до 16-19 р): по мірі інтелектуального розвитку підліток і юнак все більше цікавиться умовами реальності, але вони ще не впевнені у своїх здібностях; фокус їхнього міркування поступово зсувається з суб'єктивних факторів до реальних обставин; 3) стадія реалістичного вибору (після 19 р.) – прояснення, обговорення із знайомими людьми, усвідомлення можливості конфлікту між здібностями, цінностями і об'єктивними умовами світу [7;370].

Змістовно-процесуальна модель професійного самовизначення включає наступні компоненти:

- 1) усвідомлення цінності чесної суспільнокорисної праці (як ціннісно-моральна основа самовизначення;
- 2) загальна орієнтація в економічній ситуації в країні і прогнозування її зміни (врахування конкретної соціально-економічної ситуації і прогнозування престижності обраної професії);
- 3) виділення віддаленої професійної цілі і узгодженість її з іншими важливими життєвими цілями [8].

Вибір професії передбачає наявність у молодой людини інформації двоякого роду: про професію в цілому (можливості та вимоги), і про себе(свої наявні здібності, інтереси, їхню відповідність обраній спеціальності). Завжди відчувається брак такої інформації, в основі ставлення до обраної професії лежить запозичений досвід – відомості отримані від батьків, знайомих, друзів, телепередач. Цей досвід абстрактний – бо він не пережитий особисто. Юнаки та дівчата погано знають конкретні особливості кожної професії, тому, більшість молодих людей обирає професію стихійно [2:236].

Іноколи юнакові досить важко обмежити себе, відмовитись від багатьох зацікавлень заради однієї професійної мети, навіть, якщо зроблено вибір, юнак ще і ще повертається до осмислення попередніх виборів і мрій. Сама відмова від інших можливостей не означає, що вони втрачені – у молоді роки люди кардинально можуть змінювати професію, шукаючи свого місця в суспільстві.

Іноді батьки, намагаючись прискорити цей процес, чинять прямиий психологічний вплив на юнака (нав'язують свої пріоритети, наголошують на сімейних традиціях), що може спричинити відмову від будь-якого самовизначення, небажання взагалі щось вибирати у гіршому випадку, у іншому випадку - вибір не належатиме юнаку у повній мірі, що заважатиме повноцінній ідентифікації з обраною професією, на рівні підсвідомості юнак чинитиме опір, хоча і виконає волю батьків.

Особливим моментом є свідомо і підсвідомо реалізація нездійснених батьківських планів і мрій у життєвих пошуках власних дітей – батьки обирають їм такі професії, про які вони мріяли самі, намічають їм такі життєві вершини, яких вони не досягли: «Дуже хотів стати лікарем, але... мріяв написати кандидатську дисертацію... ти повинен це зробити...» - тим самим перешкоджаючи розгортанню власних процесів життєтворення у юнака.

Вибір професії може здійснюватись не за покликанням і у іншому випадку, коли постає механізмом психологічного захисту (ображають на вулиці і у школі – треба стати сильним – обрати професію мільйонера, військового; поїхати подалі від дому – бо вдома проблеми).

Особливим моментом у професійному виборі є реалізація своїх дитячих прагнень та мрій, зазвичай вони є стійкими та близькими до головних інтересів індивідуума, іноді вони можуть справляти домінуючий вплив на безпосередній вибір професії. Юнак зауважує: «Я з дитинства мріяв стати вчителем... лікарем... хотів цим займатись» і, як правило, такі вибори є стійкими і не приносять значних розчарувань. Вивчаючи найбільш запитувані спеціальності, можна припустити, що існують певні тенденції моди на ті чи інші професії, і юнак починає орієнтуватись не на зміст і свої можливості, а на частоту вибору професії серед однолітків. Так, до прикладу, найбільш затребуваною спеціальністю у педагогічних вузах є

спеціальність практичного психолога – на яку вступає найбільша кількість охочих, та непоодинокими є випадки, коли проявляються такі міркування: «Розумію, що психологія – це так, для душі, – потрібно шукати більш оплачувану роботу».

Переживання людиною власного буття може нею не усвідомлюватись, або усвідомлюватись фрагментарно, відповідно її життєві вибори будуть у більшості малоусвідомлені чи усвідомлені частково. Така людина сприймає життя як природний процес – безпосередньо, широко і наївно, тактика і стратегія її виборів типова для дитинства, до якого іноді тягне повернутись. Інший спосіб переживання свого життя передбачає наявність самосвідомості, коли певний ступінь рефлексії припиняє безперервний процес життя і дає змогу побачити його ззовні. «З появою рефлексивних компонентів не закономірності зовнішнього поля, а закономірності свідомого самовизначення власної поведінки, стають основними факторами, що її спрямовують», зауважував у своїй праці І.Д. Бех [1;76].

Оптимальним і найбільш продуктивним вибором професії, на нашу думку, є вибір професії, який спирається на тактику максимально свідомого вибору, логічно-інтуїтивного по своїй суті, коли акцент робиться на високій відповідальності індивіда і базується на тактиці «прислухання до свого серця». Юнакам варто наголошувати на всіх плюсах і мінусах обраної професії, не створювати ілюзій, допомогти максимально пізнати її особливості, ще до вступу у вуз, побачити реальну перспективу, що чекатиме на нього після навчання. «Вибір серцем» дозволить забезпечити позитивний емоційний фон, коли розв'яжуться надумані привабливості, юнак отримає перший професійний досвід і буде зважувати, чи продовжувати йому йти обраним шляхом.

Уважно проаналізувавши хронологію етапів вибору професії, можна зауважити, що реальний вступ юнака у вуз (вісімнадцять або неповних вісімнадцять років), а отже обрання конкретної професії відповідає стадії пробного вибору, що значно підвищує ступінь ризику життєвої помилки, і беззаперечно здійснюється за активної спрямовуючої участі членів родини. Навчаючись у вузі, юнак переходить на якісно новий рівень професійного вибору – реалістичний, отримує справжні уявлення про свою професію і своє професійне майбутнє. Тому, особливим періодом у професійному самовизначенні постає період студентства, професійного навчання – період приміряння професії на себе, період, коли вибір мусить підтвердитись професійною ідентичністю, період, у ході якого має відбутися акт вирішального професійного самовизначення, після закінчення якого особистість виставляє нові цілі у своєму професійному рості.

Під час навчання студентів турбують погана якість викладання, застарілі методи навчання. Вони скаржаться на нестачу часу, невизначеність із майбутньою працею, на фінансові утруднення. Проблема професійного самовизначення майже завжди поєднується з проблемою більш глобальної життєвої перспективи. Це не лише створення сім'ї, працевлаштування, квартирне питання. Це суто глибинні внутрішні проблеми самопізнання, самореалізації, самотворення в умовах нової соціальної реальності, коли знайти своє місце у суспільстві дуже складно. Як правило, навчання за обраною спеціальністю не завжди закінчується формуванням професійної ідентичності, молоді люди свідомо змінюють напрямок професійної підготовки і наголошують, що не збираються працювати за обраним фахом.

З метою виявлення конкретної емпіричної реальності, нами було проведено опитування студентів-першокурсників РДГУ. Обсяг досліджуваної вибірки становив 120 чоловік, середній вік респондентів – 18 років. Опитуваним потрібно було відповісти на питання: «Чи вибір даної професії був вашим особистим вибором?» та «Чим ви керувались при виборі навчального закладу?» Отримані відповіді були розподілені таким чином: 20 відсотків опитуваних (24 респонденти) зізналися, що це був вибір їхніх батьків і вони мусили погодитись на нього. Інших 65 відсотків (78 респондентів) стверджували, що вибір професії був наполовину їхнім вибором та домінуючим був вплив батьків. І лише 15 відсотків (18 респондентів) заявили, що у них було право вибору і їх ніхто особливо не змушував чинити так чи інакше, тобто вони були вільні у своєму виборі та зробили його самостійно, батьки лише допомогли реалізувати бажання. Таким чином самостійний індивідуальний вибір прослідковувався лише у 15 відсотків респондентів, виявляючи певний ступінь автономії та рефлексивності. Інші 85 відсотків свідчать про домінуючий вплив батьків на вибір та постановку цілей у ході професійного самовизначення. Заміна власного вибору на вибір референтного оточення не означає його безумовного прийняття та у більшості випадків спричиняє подальший самостійний пошук вже у ході безпосереднього навчання у вузі.

Головними мотивами вибору навчального закладу були: а) державна форма власності; б) близьке розташування (що не потрібно далеко їздити); в) можливість потрапити на державну форму навчання (доступний прохідний бал); г) працюючі родичі та знайомі. Ніхто з опитуваних не наголосив, що навчальний заклад був вибраний за наявністю бажаної спеціальності чи високим рівнем фахової підготовки з обраного напрямку.

У ході проведення індивідуальних бесід виявилось, що значна кількість респондентів – близько 30 відсотків (37 респондентів) змушені були відмовитись від обраної спеціальності і зробити вибір між спеціальностями, які мали нижчий прохідний бал. Тобто, умови об'єктивної реальності свідчать про те, вибір спеціальності перед вступом у вуз може бути не остаточним і може бути відкоригований іншими чинниками. Тому, для більшості вступаючих головною ціллю є не вступ на конкретну спеціальність, а можливість вступу у вуз як така, після якої буде етап вибору професійної освіти із наявних можливих варіантів. У такому випадку вибір професії хоч і буде детермінуватись особистими схильностями, намірами і бажаннями, але не буде тим важливим, «прослуханим серцем» вибором, який необхідно зробити кожній молодій людині для успішного становлення власної ідентичності і професійної зокрема.

Протягом п'яти років молодь оволодіває фаховими навичками, проходить практику, спілкується з тими, хто вже почав працювати за спеціальністю – у свідомості молоді людини формується реальна картина специфіки обраної професії (приваблива чи не дуже) і на період закінчення навчання виникають певні наміри стосовно подальшої праці за обраним фахом. Окрім того, слід зауважити, що вчорашній юнак вступає у новий віковий період – ранню молодість, що відповідає стадії реального професійного вибору. Щоб виявити показник того, наскільки випускники ідентифікують себе з обраною професією, знову було проведено опитування серед студентів-п'ятикурсників у кількості 120 чоловік (середній вік 23 роки). Перед ними було поставлене завдання дати відповідь на питання: «Чи плануєте ви працювати за обраною спеціальністю?» та «Чим збираєтесь займатись після закінчення вузу?»

Дали позитивну відповідь на перше запитання лише близько тридцяти відсотків опитуваних (36 респондентів) та наголосили на побоюванні не знайти роботу за фахом. Сімдесят відсотків респондентів (84 респонденти) заявили, що не збираються працювати за обраним фахом і будуть шукати іншу роботу (як правило, більш високооплачувану) – для них важливий сам факт вищої освіти, як умови пошуку іншої роботи. Таким чином, можна прослідкувати стійку тенденцію до втрати професійної ідентичності – за різних причин більша частина молоді відмовляється працювати за обраною спеціальністю, не включає у майбутню перспективу професійні цілі. Тільки тридцять відсотків опитуваних ідентифікують себе з обраною спеціальністю і виставляють конкретні цілі для подальшої професіоналізації. На стадії реального вибору

підтверджується факт попередньої малосвідомої приналежності до майбутньої діяльності, відбувається заміна намічених цілей новими, що негативно позначається на професійному рості – фактично анулюється весь попередній етап професійного навчання.

Тривожними виявились відповіді на останнє запитання в опитуванні: ще не знають, чим будуть займатись 60 відсотків опитуваних (72 респонденти), хочуть працювати 30 відсотків (36 респондентів), та хочуть оволодіти іншими спеціальностями (продовжувати навчання) – 10 відсотків (12 респондентів). Головною тенденцією тут постає невизначеність як в особистому так і в професійному аспекті, відсутність у значної частини респондентів конкретних життєвих цілей та планів, що призводить до відстрочування встановлення професійної ідентичності.

Молодість – це вік вирішального професійного самовизначення, що характеризується початком професійно-трудової діяльності. Саме у цей період зростає значення об'єктивних обставин, що впливають на свідомість людей, зокрема взаємодії між ціннісними орієнтаціями і різними формами соціальної практики. По мірі більш глибокого знайомства з професією у деякої частини молоді відбувається зміна минулих уявлень, переоцінка своїх сил, здібностей інтересів і можливостей. Лише усвідомивши найголовніші життєві цілі та перспективи, почувши «голос свого серця» – людина навчається робити оптимально-правильні життєві вибори, що за будь-яких обставин зберігатимуть свою цінність, будуть актуальними і сприятимуть професійному розвитку у ході життя.

Висновки:

1) Формування професійної ідентичності складний, розтягнутий у часі психологічний процес, що пов'язаний із формуванням цілей, цінностей, переконань щодо вибору професії та наступної професійної діяльності.

2) Процес вибору професії проходить через певні стадії. Вступ юнака до вузу співпадає у часі з стадією попереднього вибору професії, що значно посилює ризик помилки у ході життєвого вибору.

3) Під час навчання відбувається перехід юнака на якісно нову стадію вибору професії – реального вибору, що зумовлює критичне переосмислення обраної спеціальності. Простежується тенденція небажання працювати за обраним фахом, формування цілей щодо здобуття іншої спеціальності – фактично відбувається помилка у виборі професії. Це негативно впливає на розвиток професійної ідентичності – відтягуючи в часі її становлення, та продукує особливий, соціально незрілий тип особистості, яка вчасно не розпочинає трудову діяльність.

4) Саме максимально свідомий вибір на початку вступу у вуз дозволить зменшити наслідки нерозважливого професійного вибору та максимально продуктивно використати життєвий час навчання у вузі як період позитивного формування професійної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Від волі до особистості / І.Д.Бех. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська та ін.. – К.: Просвіта, 2001. – 416с.
3. Лисовский В.Т. Личность студента / В.Т. Лисовский. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1974. – 184с.
4. Мороз А.Г. К вопросу о дидактической адаптации первокурсников вуза/ А.Г. Мороз // Психологические и социально психологические особенности адаптации студента. – Ереван, 1973.
5. Основи практичної психології /В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – Вид.2-е, стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 536с.
6. Сапогова Е.Е. Психология развития человека / Е.Е. Сапогова: Учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 460с.
7. Ценностные ориентации чехословацкой молодежи: Научн. – аналит. обзор / АН СССР. ИНИОН; Подгот. Ю.А. Щербакова. – М., 1987. – 34с.
8. Marcia J.E. Ego-identity status : Relationship to change in Self- esteem, “ general maladjustment” and authoritarianism. Journal of Personaliti. V. 38. 1970. - №2 . P. 249-268.

***Резюме.** В статье рассмотрены проблемы сознательного профессионального выбора в ходе жизненного самоопределения, особенности формирования профессиональной идентичности в юношеском возрасте.*

***Ключевые слова:** профессиональное самоопределение, идентичность*

***Summary.** In the article the problems of conscious professional choice are considered during vital self-determination, feature of forming of professional identity in youth age.*

УДК 159.923.2

Н.В.КОРЧАКОВА

ПРОГНОСТИЧНА ФУНКЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО САМОСПРИЙНЯТТЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТА

***Резюме.** Стаття присвячена вивченню прогнозування студентами своєї майбутньої кар'єри, динамічних аспектів професійного становлення, аналізу ціннісних установок у сфері побудови професійного шляху.*

***Ключові слова:** професійна кар'єра, професійне становлення, кар'єрний ріст, професійна ідентичність, професійна компетентність.*

Постановка проблеми. Однією з важливих функцій вищої школи є формування первинних основ професійної ідентичності. Саме у процесі вузівського навчання у свідомості молоді людини складається образ професійної кар'єри. Від його цілісності та адекватності значною мірою залежить як перебіг первинної професійної адаптації, так і ціннісні та змістові компоненти подальшого професійного становлення. Тому психологічні аспекти професійної кар'єри повинні інтенсивно відпрацьовуватися зі студентами, забезпечуючи формування у них зрілих професійних уявлень

Професійна кар'єра визначається у психологічній науці як система суб'єктивних уявлень і переживань особистості щодо свого трудового майбутнього, очікувані шляхи самовираження і задоволення працею. Мова йде про особистісний аспект кар'єри, який передбачає розгляд цього явища з позиції суб'єкта, розкриваючи особливості бачення кар'єри її діячем.

ЗМІСТ

Передмова

- Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості
- Вірна Ж.П. Аксиологічний проєкт як чинник формування соціальної зрілості жінки
- Гошовський Я.О., Гошовська Д.Т. Генетично-психологічна парадигма вивчення особистісної ідентичності педагога
- Коваленко А.Б. Особливості застосування методів активного навчання у ВНЗ
- Литвиненко С.А. Використання воркшопів у фаховій підготовці майбутніх психологів
- Павелків Р.В. Аналіз проблеми ідентичності як психологічного феномену
- Петренко О.Б. Специфіка формування професійної гендерної компетентності майбутнього вчителя.
- Сергієнко В.П., Войтович І.П., Войтович О.П. Психолого-педагогічні особливості реалізації компетентісного підходу при комп'ютерній підтримці вивчення фахових дисциплін у ВНЗ
- Ямницький В.М. Здатність до саморегуляції як основа професіоналізації спеціаліста
- Артемова О.І. Розкриття креативного потенціалу студентів вищих навчальних закладів
- Бабак К. В. Особливості психологічного супроводу професійного розвитку студентів в умовах навчання у педагогічному коледжі
- Безлюдна В.І. Готовність молоді до побудови конструктивних зв'язків з родиною
- Бойчук В.М. Розвиток тізнавального інтересу у процесі підготовки майбутнього вчителя
- Бричок С.Б. Інтерактивні методи формування творчого потенціалу особистості майбутнього педагога у процесі вузівського навчання
- Бучко В.Б. Значення взаємозв'язку студента з групою в контексті свободи Е. Фромма
- Главінська О.Д., Савуляк В.О., Емпатія як складова професійної компетентності педагога
- Головань М.С. Компетентісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти
- Грицюк І.М. Соціальні орієнтації як аксіологічне утворення професійного становлення майбутнього соціального працівника
- Дарманська І.М. Розвиток управлінської компетентності майбутніх керівників навчальних закладів (професійно-функціональний компонент)
- Демянюк О.Б. Особливості становлення та типологія образу світу у студентів: теоретичний аналіз проблеми
- Джеджеря К.В. Професійно-педагогічне спілкування як проблема професіоналізації молодих викладачів вищих навчальних закладів
- Дружиніна І.А. Професійна ідентичність майбутніх психологів як умова їх професійного зростання
- Кириченко Н.А. Свідомий вибір як чинник формування професійної ідентичності у юнацькому віці
- Корчакова Н.В. Прогностична функція особистісного само сприйняття як основа професійного розвитку студента
- Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності особистості
- Лук'яник Л.В. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх учителів до формування лінгвоукраїнознавчої компетенції школярів
- Маргітич К.С. Формування національної самосвідомості угромовної студентської молоді в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ
- Михальчук Н.О. Смісл як відображення індивідуального образу світу студентів в діяльності з читання літературних творів
- Михальчук Н.О., Івашкевич Е. З. Психологічні умови ефективного засвоєння студентами іноземної мови
- Михальчук Н.О., Хупавцева Н.О. Аргументативний дискурс як механізм оволодіння студентами іноземною мовою
- Мудрик А.Б. Зміст професійної компетентності фахівця та психологічні особливості її формування у процесі вузівського навчання
- Мушкевич М.І. Психологічний супровід сім'ї з проблемними дітьми
- Ногачевська І.О. Інтерпретація художнього тексту як спосіб вдосконалення лінгвістичної освіти студента філолога
- Остапівський О.І. Взаємообумовленість професійної ідентичності та економічної свідомості студентської молоді
- Пивоварчук Т.О. Модель комунікативних здібностей студента –філолога
- Рудюк О.В. Феномен професійної ідентичності у детермінації переживання безробітними професійних криз
- Самолук А.В. Психологічне підґрунтя професійного становлення студентів-філологів
- Созонок О.С. Детермінанти розвитку психологічної культури майбутніх вчителів початкової школи
- Співак Л.М., Піонтковська Д.В. Стан вивчення проблеми національної ідентичності студентської молоді у вітчизняній психологічній науці
- Сторож О.В. Типологія творчої соціалізації особистості
- Турчина Л.І. Психосоціальний аналіз професійного самовизначення обдарованої молоді
- Фелоренко Р.П. Диструктивний вплив алкоголезалежних сімей у становленні особистості сучасного студента
- Філоненко М.М. Системний аналіз особистісного становлення майбутнього лікаря
- Хлівна О.М. Психологічна специфіка формування професійно значущих якостей майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі
- Шевчук Ю. С. Подружнн сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект
- Шкарлатюк К.І. Завдання та методи тренінгу професійного самофутурування студентської молоді
- Яцюк Н.О. Роль студентського самоврядування у професійному становленні майбутніх психологів
- Ящук І.П. Формування соціальної компетентності молоді в умовах вищого навчального закладу

Доробки молодих науковців

- Бельська І.В. Особливості розуміння гендерної ідентифікації у підлітковому віці
- Богдюк М.О. Роль Інтернету у навчальній діяльності студентів
- Бурко Л.В. Психологічні аспекти діяльності фармацевта
- Вовкодавєць А.В. Вплив рівня емоційної стійкості особистості студентів на результативність їх навчальної діяльності

- [Вознюк Ю.С., Психологічні механізми самоствердження юнаків](#)
[Волошин М.М., Назарець Л.М. Аналіз взаємозв'язку тривожності та навчальної успішності студентів](#)
[Герман І.П. Соціальний статус як чинник виникнення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці](#)
[Дзюбак О.В., Назарець Л.М. Психологічний аналіз професійної самореалізації студентів](#)
[Клубок Ю.О. Самостійність як соціально-психологічний феномен](#)
[Корнійчук В.В. Розвиток міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці](#)
[Кузьмік Т.О. Психологічні особливості ставлення жінок до своєї зовнішності](#)
[Курдибаха О. Особливості формування гендерної ідентичності підлітків у спілкуванні з однолітками](#)
[Луцик Г.О. Особливості підготовки майбутніх психологів до роботи з неповнолітніми правопорушниками](#)
[Мазурець В.Ю. Вплив стресу на розвиток психосоматичних захворювань у підлітків](#)
[Марчук В.С. Психологічні особливості життєвих домагань майбутніх психологів](#)
[Мороз Т.Т. Причини виникнення і перспективи попередження підліткової важковихованості](#)
[Навозняк Л.Л. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами фольклору](#)
[Нестерук Л.В. Взаємозв'язок статусних характеристик підлітків та їх схильності до узалежнень](#)
[Окач В.М. Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків](#)
[Петренко С.В., Шахрайчук М.Й. Автоматична інформаційна система управління навчальним процесом і розвиток професійної компетентності магістрантів](#)
[Родзяк М.М. Психологічний аналіз емоційних переживань вагітних жінок](#)
[Солтис Г.М. Психологічні особливості мотивації студентів до навчальної діяльності](#)
[Талайчук Т.М. Психологічні особливості впливу реклами на свідомість людини](#)
[Усик В.С. Вплив партнерських пологів на особливості психологічного клімату сім'ї](#)
[Целюк Л.Т. Когнітивно-стильові особливості розуміння тексту студентами – філологами](#)
[Яблонська М.М. Сучасна реклама та її вплив на розвиток учнів початкової школи](#)
[Відомості про авторів](#)